

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
*Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie*

Aantrekkelijkheid van landbouwkundige gewassen voor honingbijen voor het verzamelen van nectar en/of pollen

Voorwoord

Naar aanleiding van de motie Ouwehand (Kamerstukken II 2010/11, 32 372 nr. 19) heeft het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) de toegelaten gewasbeschermingsmiddelen op basis van drie neonicotinoïden en fipronil in 2011 opnieuw getoetst op de effecten op de gezondheid van bijen. Voor een aantal middelen waren aanvullende gebruiksrestricties nodig om te voldoen aan de meest recente eisen met betrekking tot risico's voor honingbijen. In deze aanvullende gebruiksrestricties worden onder andere beperkingen voorgeschreven voor het zaaien of planten van *voor bijen aantrekkelijke gewassen* na gebruik van middelen op basis van neonicotinoïden in voorgaande teelten.

Naar aanleiding van bovengenoemde herbeoordeling kwam het Ctgb met een aantal aanbevelingen. Eén van de aanbevelingen is dat telers, gebruikers en voorlichters ingelicht moeten worden over welke gewassen aantrekkelijk zijn voor honingbijen.

Door middel van het opstellen van een lijst waarin voor alle landbouwkundige gewassen wordt aangegeven of ze worden bevroten door honingbijen voor het verzamelen van nectar en/of pollen, wordt voor telers, gebruikers en voorlichters duidelijk welke gewassen worden bedoeld in de gebruiksrestricties. Onbedoeld onjuist gebruik kan hierdoor worden voorkomen. Ook de handhaving krijgt hiermee een goed instrument in handen om doelbewuste overtreders aan te pakken.

Bij de totstandkoming van dit document zijn stakeholders betrokken geweest uit zowel de bijensector als het landbouwbedrijfsleven en het onderzoek. Onderstaande organisaties zijn in de gelegenheid gesteld om hun input te leveren:

- Artemis
- Bijen@wur
- College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb)
- DLV-plant
- Inbuzz
- Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB)
- LTO-Nederland
- Naturalis
- Nederlandse Bijenhouders Vereniging (NBV)
- Nefyto
- Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)
- Universiteit van Utrecht

Toelichting op de lijst:

Deze lijst bevat een overzicht van de meeste landbouwkundige gewassen in Nederland. Als basis voor de lijst van landbouwkundige gewassen is de Definitielijst toepassingsgebieden gewasbeschermingsmiddelen (DTG lijst, versie 2.0, Ctgb juni 2011) gebruikt. Verder is gebruik gemaakt van de reeds bestaande lijst van gewassen die bevolgen worden door honingbijen voor het verzamelen van nectar en/of pollen. Die lijst is onderdeel van de Evaluation Manual (Chapter 7 Ecotoxicology: terrestrial; bees version 1.0; January 2010) die het Ctgb hanteert voor de beoordeling van de toelaatbaarheid van gewasbeschermingsmiddelen.

In bijgevoegde lijst is aangegeven of de gewassen worden bevolgen door honingbijen voor het verzamelen van nectar en/of pollen. Er wordt uitgegaan van de teelt van landbouwkundige gewassen volgens goed landbouwkundig gebruik. Komt een gewas in een normale productieteelt niet tot bloei, dan wordt deze op de lijst vermeld als niet aantrekkelijk voor honingbijen. Een voorbeeld hiervan zijn koolgewassen zoals spruitkool of bloemkool. Ook kan het voorkomen dat gewassen wel in bloei komen op het veld, maar dat deze door honingbijen niet worden bevolgen omdat er op deze gewassen geen nectar en/of pollen worden verzameld. Deze gewassen zijn op de lijst aangemerkt als niet aantrekkelijk voor honingbijen.

Een andere situatie is dat een gewas in principe tot bloei kan komen en aantrekkelijk is voor honingbijen maar vanuit landbouwkundige overwegingen bloei is sommige gevallen wordt voorkomen. Een voorbeeld hiervan is het klepelen en onderwerken van een groenbemester voordat deze in bloei komt (om zaadvorming te voorkomen) of de vermeerderingsteelt van aardbeien waarbij bloei op het veld niet voorkomt. Gezien het feit dat er wel sprake kan zijn van bloei op het veld (bijvoorbeeld in de productieteelt van aardbei) wordt deze gewasgroep in de lijst wel aangemerkt als aantrekkelijk voor honingbijen.

De groep van sierteeltgewassen bevat een breed assortiment aan gewassen. Voor deze groep is er vanuit gegaan dat niet bloeiende soorten als niet aantrekkelijk voor honingbijen kunnen worden beschouwd. Bloeiende soorten worden als aantrekkelijk voor honingbijen beschouwd. Dit geldt zowel voor de bedekte als de onbedekte teelten. De risico's voor honingbijen in bedekte teelten kunnen worden afgedekt door te voorkomen dat honingbijen de kas binnen kunnen komen. Dit kan bijvoorbeeld door alle openingen met insectengaas af te sluiten.

Een aantal gewassen waaronder prunus, vlier, wilg, pompoen, stokroos, pioenroos, zonnebloem en een aantal soorten bonen zoals tuinboon (*Vicia*) nectar uit zogenaamde extraflorale nectariën: nectarklieren buiten de bloem. Bij een aantal bloeiende planten (bijvoorbeeld korenbloem of zonnebloem) wordt extrafloraal nectar aan de knop geproduceerd, reeds voordat de plant bloeit. Blootstelling aan voor honingbijen schadelijke middelen dient in deze gevallen voorkomen te worden. De meeste van deze gewassen zijn in de lijst al aangemerkt als aantrekkelijk voor honingbijen.

Andere aandachtspunten:

Als een toepassing van een voor honingbijen schadelijk middel plaats vindt in een gewas dat is aangemerkt als niet aantrekkelijk voor honingbijen, kan toch schade aan honingbijen plaats vinden indien deze om andere redenen actief zijn in het perceel. Bloeiende onkruiden kunnen worden bevolgen door honingbijen. Indien er een aanzienlijk aantal bloeiende onkruiden in een gewas voorkomt (meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter, zie onderstaande definitie) kunnen honingbijen hierop vliegen. Een dergelijke toepassing is vaak niet toegestaan (zie Wettelijk Gebruiksvoorschrift voor geldende restricties). Ook kunnen honingbijen actief vliegen op niet-aantrekkelijke gewassen om honingdauw te verzamelen die door bladluizen is afgescheiden.

In sommige gewassen (zoals peen of witlof (pennenteelt)) die normaal niet tot bloei komen en dus als niet aantrekkelijk voor honingbijen zijn aangemerkt, kunnen tijdens de teelt zogenaamde schieters worden gevormd. Deze schieters dienen te worden verwijderd indien er meer dan twee bloeiende planten per vierkante meter voorkomen (zie definitie bloei).

Voor bepaalde middelen gelden restricties voor volggewassen die aantrekkelijk zijn voor honingbijen. Gewassen die in de lijst staan vermeld als aantrekkelijk voor honingbijen mogen niet worden gezaaid of geplant binnen de voorgeschreven wachttijd, ook niet als bloei van deze volggewassen geruime tijd na zaaien of planten plaatsvindt.

Honingbijen vliegen in de periode van februari tot eind oktober. Buiten deze periode kunnen gewassen die in de lijst worden aangemerkt als 'aantrekkelijk voor honingbijen' in principe zonder beperkingen worden geteeld. Bovengenoemde wachttijden dienen overigens wel in acht te worden genomen.

Definities:

Definitie bloei:

Bloemen waarbij meeldraden of stampers zichtbaar zijn.

Definitie bloeiend gewas bij bloembollen:

Een gewas staat in bloei wanneer meer dan 1% van de planten op een perceel bloeit. In de praktijk betekent het dat er maximaal twee bloemen per strekkende meter bed mogen bloeien. Bij meer dan twee bloemen per strekkende meter is er sprake van bloei.

Definitie bloeiend gewas bij fruit:

Bij fruitgewassen is sprake van bloei wanneer meer dan 1% van de bloemen bloeit.

Definitie bloeiend gewas (overige gewassen):

Bij meer dan twee bloeiende planten (geteeld gewas of onkruiden) per vierkante meter is er sprake van bloei.

Aantrekkelijkheid van landbouwkundige gewassen voor honingbijen voor het verzamelen van nectar en/of pollen

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen		
1. Akkerbouwgewassen	1.1 Aardappelen	-	Pootaardappel	Nee			
			Consumptieaardappel	Nee			
			Zetmeelaardappel	Nee			
	1.2 Bieten	-		Suikerbiet	Nee		
				Voederbiet	Nee		
	1.3 Granen	1.3.1 Wintergraan		Wintertarwe	Nee		
				Wintergerst	Nee		
				Winterrogge	Nee		
				Triticale	Nee		
				Spelt	Nee		
				Kanariezaad (kanariegras)	Nee		
		1.3.2 Zomergraan			Zomertarwe	Nee	
					Zomergerst	Nee	
					Zomerrogge	Nee	
					Haver	Nee	
		1.3.3 Overige granen			Teff	Nee	
						Nee	
	1.4 Maïs			Snijmaïs	Ja	voor stuifmeel	
				Korrelmaïs	Ja	voor stuifmeel	
				Corncobmix	Ja	voor stuifmeel	
Maiskolvensilage				Ja	voor stuifmeel		
1.5 Peulvruchten	1.5.1 Droog te oogsten erwten		Kapucijner	Ja			
			Gele erwt	Ja			
			Grauwe erwt	Ja			
			Groene erwt	Ja			

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
			Linzen	Ja	
			Rozijnenerwt	Ja	
			Schokker	Ja	
			Suikererwt	Ja	
			Kikkererwt	Ja	
		1.5.2	Droog te oogsten bonen		
			Bruine boon	Ja	
			Gele boon	Ja	
			Kievitsboon	Ja	
			Witte boon	Ja	
			Sojaboon	Ja	
	1.6	Graszaadteelt			
		1.6.1	Raaigras		
			Engels raaigras	Nee	
			Italiaans raaigras	Nee	
			Frans raaigras	Nee	
			Westerwolds raaigras	Nee	
			Gekruist raaigras	Nee	
			Overige raaigrassen	Nee	
		1.6.2	Zwenkgras		
			Roodzwenkgras	Nee	
			Hardzwenkgras	Nee	
			Rietzwenkgras	Nee	
			Overige zwenkgrassen	Nee	
		1.6.3	Beemdgras		
			Veldbeemd	Nee	
			Moerasbeemdgras	Nee	
			Bosbeemdgras	Nee	
			Beemdlangbloem	Nee	
			Overige beemdgrassen	Nee	
		1.6.4	Overige grassen		
			Timothee	Nee	
			Kropaar	Nee	
			Struisgras	Nee	
			Kamgras	Nee	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
			Ruwe smele	Nee	
			Fakkелgras	Nee	
			Overige graszaadgewassen	Nee	
	1.7	Oliehoudende zaden	-		
			Blauwmaanzaad	Ja	
			Karwij	Ja	
			Lijnzaad	Ja	
			Mosterd	Ja	
			Koolzaad	Ja	
			Teunisbloem	Ja	
			Zonnebloem	Ja	
			Huttentut	Ja	
			Crambe	Ja	
			Overige oliehoudende zaden	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	1.8	Vezelgewassen	-		
			Hennep	Nee	
			Vezelvlas	Ja	
			Brandnetel	Nee	
			Overige vezelgewassen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	1.9	Groenbemestersgewassen	1.9.1	Vlinderbloemige groenbemesters	
			Klaver	Ja	
			Lupine	Ja	
			Voederwikke	Ja	
			Serradella	Ja	
			Hanekam (<i>Esparcette</i>)	Ja	
			veldboon	Ja	
			Overige vlinderbloemige groenbemesters	Ja	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen	
		1.9.2	Grasachtige groenbemesters	Rogge	Nee	
				Raaigras	Nee	
		1.9.3	Kruisbloemige groenbemesters	Bladrammenas	Ja	
				Koolzaad	Ja	
				Gele mosterd	Ja	
				Bladkool	Ja	voor zaadteelt
				Mergkool	Nee	
		1.9.4	Overige groenbemesters	Facelia (<i>Phacelia</i>)	Ja	
				Spurrie	Ja	
				Afrikaantjes (<i>Tagetes</i>)	Ja	
				Raketblad	Ja	
				Sudangras	Nee	
	1.10	Voedergewassen	1.10.1	Vlinderbloemige voedergewassen	Ja	
				Luzerne	Ja	
				Voederwikke	Ja	
				Hanekam (<i>Esparcette</i>)	Ja	
				Veldboon (voor ensilage)	Ja	
				Stoppelknol	Nee	
			1.10.2	Overige voedergewassen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	1.11	Overige akkerbouwgewassen	1.11.1	-	Nee	
				Witlof (penneteelt)	Nee	
				Cichorei	Nee	
				Boekweit	Ja	
				Hop	Nee	
				Meekrap	Ja	
				Olifantsgras	Nee	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen			
2. Cultuurgrasland	2.1	Voedergrasland	-	Weiland	Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei		
				Maaigrasland	Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei		
	2.2	Graszodenteelt			Nee			
3. Fruitgewassen Betreft alleen de productieteelt van te oogsten vruchten	3.1	Groot fruit	3.1.1	Pitvruchten	Appel	Ja		
					Peer	Ja		
					Kweeper	Ja		
					Mispel	Ja		
					Overige pitvruchten	Ja		
	3.1.2	Steenvruchten	Kers (zoete en zure kers)	Ja				
			Pruim	Ja				
			Abrikoos	Ja				
			Perzik (incl. Nectarine)	Ja				
			Overige steenvruchten	Ja				
3.2	Kleinfruit	3.2.1	Aardbei		Ja	m.u.v. vermeerderingsteelt		
				3.2.2	Bessen	Aalbes	Ja	
						Kruisbes	Ja	
						Blauwe bes	Ja	
						Veenbes	Ja	
						Moerbei	Ja	
						Rozenbottel	Ja	
Kiwibes	Ja							

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen		
			Vlierbes	Ja			
			Overige bessen	Ja			
		3.2.3	Druif	Tafeldruif Wijndruif	Ja Ja		
		3.2.4	Braam- en framboos-achtigen (<i>Rubus</i> spp.)	Braam	Ja		
				Framboos (incl. Taybes en Japanse wijnbes)	Ja		
				Dauwbramen	Ja		
	3.3	Noten	-	Hazelnoot Kastanje Walnoot	Ja Ja Nee		
	3.4	Overige fruitsoorten	-	Vijg Kiwi	Nee Ja		
4. Groenteteelt	4.1	Bladgroenten	4.1.1	Sla; <i>Lactuca</i> spp	Nee		
			4.1.2	Andijvie	Nee		
			4.1.3	Spinazie-achtigen	Spinazie Snijbiet Tuinmelde Postelein	Nee Nee Nee Nee	
			4.1.4	Overige bladgroenten	Witlof (trekteelt) Tuinkers Waterkers Veldsla Rucola Lamsoor	Nee Nee Nee Nee Nee Nee	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen		
	4.2	Peulgroenten	4.2.1	Boon met peul	Stamslaboon Stamsnijboon Boterboon Stokslaboon Stoksnijboon Spekboon Pronkboon Kouseband	Ja Ja Ja Ja Ja Ja Ja Ja	
			4.2.2	Boon zonder peul	Tuinboon Limaboon Flageolet	Ja Ja Ja	
			4.2.3	Erwt met peul	Peul Asperge-erwt Suikererwt	Ja Ja Ja	
			4.2.4	Erwt zonder peul	Doperwt Kapucijner	Ja Ja	
			4.2.5	Spruitgroenten	Taugé Alfalfa Overige spruitgroenten	Nee Nee Nee	
	4.3	Vruchtgroenten	4.3.1	Vruchtgroenten van <i>Cucurbitaceae</i> eetbare schil	Augurk Courgette Komkommer	Ja Ja Ja	
			4.3.2	Vruchtgroenten van <i>Cucurbitaceae</i> niet-eetbare schil	Pompoenachtigen Meloen Watermeloen	Ja Ja Ja	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
		4.3.3	Vruchtgroenten van <i>Solanaceae</i>	Aubergine	Ja
				Tomaat	Ja
				Paprika	Ja
		4.3.4	Vruchtgroenten van <i>Malvaceae</i>	Okra	Ja
	4.4	4.4.1	Sluitkoolachtigen	Sluitkool	Nee
				Spruitkool	Nee
		4.4.2	Bloemkoolachtigen	Bloemkool	Nee
				Broccoli	Nee
		4.4.3	Bladkoolachtigen	Chinese kool	Nee
				Boerenkool	Nee
		4.4.4	Stengelkool	Koolrabi	Nee
	4.5	4.5.1	Radijs-achtigen	Radijs	Nee
				Rammenas	Nee
		4.5.2	Wortelgewassen (<i>Umbelliferae</i>)	Wortelen	Nee
				Suikerwortel	Nee
				Wortelpeterselie	Nee
				Pastinaak	Nee
		4.5.3	Overige wortel- en knolgewassen	Knolraap (= Raap / Meiknol)	Nee

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
			Koolraap	Nee	
			Aardpeer	Ja	
			Japanse aardappel	Nee	
			Zoete aardappel	Ja	
			Rode biet (= Kroot)	Nee	
			Knolselderij	Nee	
			Schorseneer	Nee	
			Mierikswortel	Nee	
			Yam	Nee	
	4.6	Ui-achtigen	4.6.1. Uien	Zaaiui	Nee
				Eerstejaars plantui	Nee
				Tweedejaars plantui	Nee
				Zilverui	Nee
				Picklers	Nee
			4.6.2. Sjalotten	Zaaisjalot	Nee
				Plantsjalot	Nee
			4.6.3. Bosuien	Bosui inclusief Stengelui, lenteui, Grove bieslook	Nee
			4.6.4. Knoflook	Knoflook	Nee
	4.7	Stengelgroenten	-	Asperge (Witte en groene asperges)	Ja
				Bleekselderij	Nee
				Kardoer	Nee
				Rabarber	Nee
				Knolvenkel	Nee
				Prei	Nee
				Artisjok	Nee
				Zeekool	Ja
	4.8	Overige groentegewassen		Suikermaïs	Ja

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
5. Kruidenteelt vers of gedroogd	5.1 Aromatische kruidgewassen	-	Basilicum	Nee	
			Bieslook (inclusief Knoflookbieslook)	Nee	
Bonenkruid			Ja		
Citroenmelisse			Ja		
Dille			Ja		
Dragon			Ja		
Hysop			Ja		
Kervel			Nee		
Koriander			Ja		
peterselie			Nee		
maggiplant (Maggiblad (<i>Lavas</i>))			Nee		
Majoraan (Marjolein)			Ja		
Oregano (Wilde marjolein)			Ja		
Munt			Ja		
Pimpernel			Ja		
Rozemarijn			Ja		
Salie			Ja		
Tijm			Ja		
Venkel			Ja		
Bladselderij (= snijselderij)	Nee				
Veldzuring	Nee				
Overige aromatische tuinkruiden	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt				
	5.2 Aromatische wortelgewassen	-	Maggi (= Maggiwortel)	Nee	
			Engelwortel (<i>Angelica</i>)	Ja	
			Bevernelwortel (<i>Pimpinella</i>)	Nee	
			Wortelpeterselie (= Peterseliewortel)	Nee	
			Overige aromatische wortelgewassen	Ja, op het moment dat bloei op het veld	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
				plaatsvindt	
	5.3	Medicinale kruidgewassen	-	Opgeblazen Lobelia (<i>Lobelia inflata</i>)	Nee
				Wollig vingerhoedskruid (<i>Digitalis lanata</i>)	Nee
				Driekleurig viooltje (<i>Viola tricolor</i>)	Nee
				Echte kamille	Ja
				Zonnehoeed (<i>Echinacea</i>)	Ja
				Bekergoudsbloem	Nee
				Overige medicinale kruidgewassen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt
	5.4	Medicinale wortelgewassen	-	Valeriaan	Ja
				Ginseng	Nee
				Zonnehoeed (<i>Echinacea</i>)	Ja
				Overige medicinale wortelgewassen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt
	5.5	Kruidenzaadgewassen	-	Karwijzaad	Ja
				Blauwmaanzaad	Ja
				Overige kruidenzaadgewassen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt
6. Paddenstoelenteelt	6.1	Eetbare paddenstoelen		Champignon	n.v.t.
				Oesterzwam	n.v.t.
				Overig paddenstoelen	n.v.t.
7. Sierteeltgewassen	7.1	Bloembol- en bloemknolgewassen7.1.1		Bloembollen en bloemknollen Vermeerderingsteelt van Amaryllis, Dahlia, Gladiol,	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
			Hyacint, Lelie, Narcis, Tulp, Iris, Krokus, Bijgoed overige bloembollen en -knollen.		
		7.1.2	Bolbloemen en knolbloemen bloemteelt van bloembollen en bloemknollen van Amaryllis, Dahlia, Gladiool, Hyacint, Lelie, Narcis, Tulp, Iris, Krokus, Bijgoed van bloembollen en -knollen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	7.2	Bloemisterijgewassen	Potplanten inclusief Eenjarige perkplanten	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Snijbloemen inclusief zomerbloemen, droogbloemen, bolbloemen en knolbloemen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Trekheesters	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Snijgroen	Nee	
	7.3	Boomkwekerijgewassen	Laanbomen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Klimplanten	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Rozen inclusief onderstammen en buitenrozen	Ja	
			Coniferen	Nee	
			Sierheesters	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Kerstbomen	Nee	
			Heide soorten	Ja	
			Bos- en haagplantsoen	Ja, op het moment dat bloei op het veld	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
			Vruchtbomen en -struiken inclusief vruchtboomonderstammen	plaatsvindt Ja	
	7.4	Vaste plantenteelt		Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	7.5	Bloemenzaadteelt		Ja	
	7.6	Moeras- en Waterplanten		n.v.t.	
	7.7	Veredelingsteelt en basiszaadproductie van akkerbouw-, groente- en fruitgewassen, kruiden en sierteeltgewassen.		Ja	Merendeel van deze gewassen is aantrekkelijk voor honingbijen
8. Openbaar groen	8.1	Grasvegetatie	Gazon inclusief graszodenteelt	Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei
			Speelweide inclusief graszodenteelt	Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei
			Sportveld inclusief golfterrein en graszodenteelt	Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei
			Grasbermen	Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei
	8.2	Houtige beplanting	Laan- en perkbomen	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
			Windsingels, -schermen en -hagen)	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	Afhankelijk van de soort en de snoei
			Overige houtige beplantingen (bosplantsoen en wegbeplanting)	Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	Afhankelijk van de soort en de snoei
	8.3	Kruidachtige beplanting		Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
9. Bosbouw	9.1	Loofhout		Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	9.2	Naaldhout		Nee	
10. Onbeteeld terrein	10.1	Tijdelijk onbeteeld terrein	Kaalslagterrein Tijdelijk onbeteeld land	n.v.t. Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
			Akkerranden	Ja, als er sprake is van bloei	Bij meer dan twee bloeiende planten per vierkante meter is er sprake van bloei
	10.2	Permanent onbeteeld terrein	Gesloten verharding Verharding zonder voegen (bijv. asfalt of beton) Half open verharding Elementverhardingen met voegen (bijvoorbeeld trottoirtegels, straatstenen of ZOAB). Open verharding Gestort of waterdoorlatend materiaal (bijvoorbeeld grint, schelpen of grasbetontegels) Onverhard	n.v.t. n.v.t. n.v.t. n.v.t.	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
11. Watergangen	11.1	(droog) Talud		n.v.t.	
	11.2	Droge slootbodems		n.v.t.	
	11.3	Watervoerende watergangen		n.v.t.	
	11.4	Onderhoudspaden van watergangen		n.v.t.	
	11.5	Vijvers		n.v.t.	Oeverplanten worden vaak frequent bevlogen
12. Riet- en wilgenteelt			Snijteen (droge en natte teelt) Riet	n.v.t.	
13. Afvalhopen				n.v.t.	
14. In en om het huis binnen de privé-sfeer	14.1	Sierbeplanting		Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	14.2	Moestuin		Ja, op het moment dat bloei op het veld plaatsvindt	
	14.3	Kamerplanten		n.v.t.	
	14.4	Kuipplanten		Ja	
	14.5	Gazons		Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei
	14.6	Weilanden		Nee, tenzij er bloeiende onkruiden aanwezig zijn	Bij meer dan twee bloeiende onkruiden per vierkante meter is er sprake van bloei
	14.7	Open verhardingen (grind, schelpen etc.)		n.v.t.	
	14.8	Halfopen verhardingen (tegels, straatstenen, etc.)		n.v.t.	

Teeltgroepen / toepassingssectoren	Gewasgroepen / toepassingsgebieden	Sub-gewasgroep	Gewassen / objecten	Aantrekkelijk voor honingbijen	Opmerkingen
	14.9	Dichte verhardingen (beton, etc.)		n.v.t.	
	14.10	Onverharde terreinen		n.v.t.	
15. Ontsmettingsmiddelen			Land- en tuinbouwapparatuur en -gereedschap en materialen Mits de bestrijding van plantpathogenen wordt geclaimd, anders biocide	n.v.t.	

